

MODULLI TA'LIM SHAROITIDA MUSIQANING TARBIYAVIY SALOHİYATINI RO'YOBGA CHIQRISH

Rahimov Shavkat Normatovich

Nizomiy nomidagi Toshkent Davlat Pedagogika Universiteti
Musiqa madaniyati fakulteti Ijrochilik mahorati va madaniyati kafedrasida
dotsenti

<https://doi.org/10.5281/zenodo.10828888>

ARTICLE INFO

Received: 10th March 2024
Accepted: 17th March 2024
Online: 18th March 2024

KEYWORDS

Musiqa madaniyati, modulli
o'qitish, ijodiy vakolatlar,
monitoring, tarbiya.

ABSTRACT

Ta'lim tizimida musiqa madaniyati ulkan ta'lim salohiyatiga ega. Musiqiy ta'lim kontseptsiyasi san'at sohasidagi davlat siyosatining strategik yo'nalishlarini belgilaydi va musiqiy ta'lim tizimini rivojlantirish istiqbollari ko'rsatadi. Mazkur maqolada dasturga muvofiq, ma'naviy va axloqiy madaniyati asoslarini shakllantirishda musiqasani vositalaridan foydalanish orqali amalga oshirilishi haqida fikr-mulohazalar yuritiladi.

Kirish.

O'quv jarayonida zamonaviy o'quvchini ma'naviy-axloqiy tarbiyalash muammosi uchta asosiy omil bilan bog'liq. Birinchidan, maktabga kelganida, bola atrofdagi voqelikni o'zlashtirishning "kundalik" darajasidan uni ilmiy va maqsadli o'rganishga o'tadi. Bu musiqas madaniyati darslarida, shuningdek individual suhbatlarda va o'qituvchining darsdan tashqari ish shakllari orqali sodir bo'ladi [1, 17-bet]. Ikkinchidan, o'quv ishlari davomida o'quvchilar haqiqiy jamoaviy faoliyatga kiritilgan bo'lib, u yerda o'quvchilar va o'qituvchilar o'rtasidagi munosabatlarni tartibga soluvchi axloqiy me'yorlar o'zlashtiriladi. Maktabda musiqas o'qitishning boshlanishi bolani tarbiyalash va rivojlantirishda yangi va muhim bosqichdir. Bolaning ma'naviy dunyosining ko'plab muhim xususiyatlari boshlang'ich sinflarda musiqas darslarida yotadi. Aynan tizimli bilimlarning asoslarini oladi, bu uning axloqiy qiyofasi shakllanadi, xarakter va Iroda rivojlanadi. Uchinchidan, zamonaviy maktabda o'quv dasturlarini shakllantirish muammosini muhokama qilish jarayonida maktabda o'qitish, birinchi navbatda, ma'naviy va axloqiy shaxsni shakllantirish, ayniqsa gumanitar va estetik sikl darslarida tezis tobora ko'proq eshitilmoqda. Albatta, o'yin va mehnat faoliyati ham bunday imkoniyatlarga ega, ammo ta'lim bu borada bitta muhim afzalliklarga ega – axloqiy e'tiqodlarni maqsadli shakllantirish imkoniyati.

Mashhur pedagog V. A. Suxomlinskiyning fikricha "bolalar qalbida inson his – tuyg'ularining eng nozik namoyon bo'lishiga-quvonch, qayg'u, yolg'izlikka nisbatan sezgirlikni rivojlantirish, tasdiqlash" zarurligi haqida yozgan [2].

Boshlang'ich sinf o'quvchilarining ma'naviy-axloqiy madaniyati asoslarini shakllantirish uchun zarur shart-sharoitlarni mavjud:

➤ bolalarning mehr-oqibat harakatlarini amalga oshirishga yetarlicha jismoniy tayyorgarligi;

- boshlang'ich sinf o'quvchilarining jamiyatning ijtimoiy-siyosiy, iqtisodiy, mehnat hayoti hodisalarini ijobiy idrok etish va tushunishga tayyorligi;
- maktabga kiradigan bolalarning savodxonligining ancha yuqori darajasi;
- ma'naviy va axloqiy masalalarda o'quvchilarning xabardorligi;
- boshlang'ich sinf o'quvchilarining reaktivligi va ekspressivligi, ularning xatti-harakatlarining dinamikasi;
- boshlang'ich sinf o'quvchilarining axloqiy o'z-o'zini anglashining o'sishi;
- boshlang'ich sinf o'quvchilarining o'qituvchi, ota-onalar, obro'li kattalar tomonidan o'z xatti-harakatlarini baholashga bo'lgan ehtiyoji;
- boshlang'ich sinf o'quvchilarining hissiyotini oshirish, atrof-muhitga sezgirlik, qiziquvchanlik;
- boshlang'ich sinf yoshidagi o'quvchilarning nisbiy mustaqilligi, mustaqilligi va optimizmi.
Musiqaning ta'lim salohiyatini ro'yobga chiqarish uchun davlat ta'lim standartiga muvofiq biz 1-4 sinflar uchun "musiqa madaniyati" dasturini ishlab chiqdik. Ma'naviyat tarkibiy qismi ijodiy kompetentsiyalarni shakllantirishga quyidagilar kiradi:
- umumiy ko'nikmalar: musiqiy asarni taqqoslash, umumlashtirish, ijodiy fikrlash, ifodali, hissiy jihatdan ijro etish qobiliyati;
- vokal va xor faoliyati: tanish qo'shiqlarning ohanglarini hissiy jihatdan ijro etish, xor guruhlarida ishtirok etish, his-tuyg'ularni ovoz bilan ifoda etish qobiliyati;
- musiqiy eshitish va didni rivojlantirish bo'yicha ishlar: musiqiy asarni tahlil qilish, musiqiy asarlarga shaxsiy munosabatingizni ifoda etish va isbotlash, asarning musiqiy qiyofasini tushunish, musiqiy asarning kompozitsion uslubining o'ziga xos xususiyatlarini his qilish qobiliyati;
- musiqa asboblari chalish: oddiy bolalar musiqa asboblari improvizatsiya qilish, musiqiy asarning xarakteri va kayfiyatini ijro etishda yetkazish, musiqiy asboblarda ansambldagi qismlarni ritmik tarzda ijro etish qobiliyati;
- ko'p badiiy faoliyat: rasmlarda tinglangan asar haqidagi taassurotlaringizni yetkazish, harakatga bo'lgan munosabatingizni ifoda etish;
- muloqotni amalga oshirish: tinglovchilarga musiqiy tasvirni, musiqiy asarning ma'nosini yetkazish, olingan musiqiy taassurotlarni ijodiy talqin qilish, baholovchi fikrlarni bildirish, olingan bilim va ko'nikmalarni amaliy faoliyatda qo'llash qobiliyati.

Musiqa dasturi. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalangan holda modulli o'qitish texnologiyasi asosida qurilgan. Bu ta'lim mazmunining asosi musiqa, uning kelib chiqishi va obrazli tabiati, turli shakl va janrlar to'g'risida yaxlit g'oyani shakllantirishdir. Dasturning maqsadi-boshlang'ich sinf o'quvchilarining musiqiy madaniyatining bir qismi sifatida ma'naviy va axloqiy madaniyati asoslarini shakllantirish, klassik va ma'naviy musiqa asarlarining badiiy ahamiyatini anglash, turli xil musiqiy va polixudolik faoliyat turlarida ijodiy kompetentsiyalarni rivojlantirish. Dasturni amalga oshirish quyidagi vazifalarni hal qilishga qaratilgan:

- shaxsning axloqiy fazilatlarini shakllantirish (*mehnatsevarlik, rahm-shafqat, sezgirlik, oqsoqollar va tengdoshlarga munosabat*);

- ma'naviy va mumtoz musiqa to'g'risida bilimlarni egallash, musiqiy asarlarga hissiy munosabatni uyg'otish, bastakorlar va ma'naviy va klassik musiqa janrlari to'g'risida bilimlarni o'zlashtirish;
- musiqiy va o'quv faoliyati orqali kompetentsiyalarni tushunish (*musiqiy ko'nikma va malakalarni rivojlantirish*);
- boshlang'ich sinf o'quvchilari tomonidan tinglash va ijro etish faoliyatida turli xil musiqalarni musiqiy idrok etishni rivojlantirish;
- badiiy, ijodiy va musiqiy faoliyatning turli shakllari va turlarida ijodiy salohiyatni faollashtirish.

Dastur sakkizta o'quv modulidan iborat bo'lib, ularning har biri to'liq mavzu yoki bo'limni o'z ichiga oladi. Har bir modulni o'rganib chiqqandan so'ng, ijodiy topshiriqlar, viktorinalar va testlarni o'z ichiga olgan test o'tkaziladi.

Xulosa: Yuqoridagilardan kelib chiqib, biz "*musiqa madaniyati*" dasturini amalga oshirish degan xulosaga kelishimiz mumkin. Modulli ta'lim texnologiyasi asosida yaratilgan badiiylik umumiy o'rta ta'lim maktabida o'quvchilarning axloqiy fazilatlarini, ijodiy kompetentsiyalarini rivojlantirishga, ulkan tarbiyaviy salohiyatga ega bo'lgan ma'naviy va klassik musiqaning badiiy qiymati to'g'risida g'oyani shakllantirishga yordam beradi, bu umuman har bir o'quvchining ma'naviy-axloqiy madaniyatini shakllantirishga yordam beradi.

References:

1. Soloviev V.S. Works: in 2 volumes. M., 1989. pp. 17–20.
2. Sukhomlinsky V.A. The spiritual world of a schoolchild. M., 1961. P. 32.
3. Lyublinskaya A.A. To the teacher about the psychology of a junior schoolchild. M., 1977. pp. 76–78.
4. Raximov Sh.N Cholg'ushunoslik Musiqa nashiryoti T.: 2010. 96 b.
5. Rahimov, Shavkat. O'zbek xalq cholg'ularining ijrochilik asoslari va ularning shakllanish jarayonlari: monografiya/Sh.Rahimov. -Toshkent: "Nurstar shines", 2023. 132 b.
6. Raximov Sh., Maxkamova Sh., Yuldoshev U. Musiqa va uni o'qitish metodikasi. an'anaviy cholg'u ijrochiligi ta'lim yo'nalishlari uchun o'quv qo'llanma. - T.. «Musiqa» nashriyoti. 2018. - 192 b.
7. Rahimov, Shavkat Normatovich. Qo'shimcha- cholg'u. Kasb-hunar kollejlari uchun o'quv qo'llanma. (2-nashri) T.: ILM ZIYO. 20 - 200 b.